

Schaduwen over Voorschoten

Schaduwen over Voorschoten

Marco den Boef

Schrijver: Marco den Boef
Coverontwerp: Marco den Boef
ISBN: 9789465314761
© Marco den Boef – 2025

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 :	Voorwoord	1
----------------------	------------------------	----------

Hoofdstuk 2 :	Plattegrond Voorschoten 1940	2
----------------------	---	----------

Hoofdstuk 3 :	De laatste maanden vrede.....	3
----------------------	--------------------------------------	----------

3.1 :	Het gewone leven.....	3
-------	-----------------------	---

3.2 :	De dreiging groeit	7
-------	--------------------------	---

3.3 :	De laatste koude vrede.....	11
-------	-----------------------------	----

3.4 :	De dreiging dichterbij	15
-------	------------------------------	----

3.5 :	De laatste dagen voor 10 mei 1940.....	19
-------	--	----

Hoofdstuk 4 :	De inval en bezetting	22
----------------------	------------------------------------	-----------

4.1 :	De inval (10 mei 1940)	22
-------	------------------------------	----

4.2 :	De dagen erna	25
-------	---------------------	----

4.3 :	Slachtoffers	28
-------	--------------------	----

4.4 :	14 mei: Rotterdam brandt	31
-------	--------------------------------	----

4.5 :	15 mei: Capitulatie.....	34
-------	--------------------------	----

4.6 :	De bezetting begint	37
-------	---------------------------	----

4.7 :	Het dorp verandert	40
-------	--------------------------	----

4.8 :	Zij die vielen	43
-------	----------------------	----

4.9 :	Nieuwe wetten en sluipende angst.....	47
-------	---------------------------------------	----

4.10 :	De noodlanding bij Duivenvoorde.....	51
--------	--------------------------------------	----

Hoofdstuk 5 :	1941: Angst en verstilling	55
----------------------	---	-----------

5.1 :	Een dorp dat stilvalt.....	55
-------	----------------------------	----

5.2 :	Een dorp in de greep	59
-------	----------------------------	----

5.3 :	De eerste barsten	63
5.4 :	Bombardement De Vink	69
5.5 :	De verstilling compleet	72
Hoofdstuk 6 : De scheiding wordt zichtbaar		74
6.1 :	De ster van schande	74
6.2 :	Klooster Bijdorp in brand	79
6.3 :	Weggevoerd	83
6.4 :	Onderduikster	88
6.5 :	Schaarste en hoop	95
Hoofdstuk 7 : Liquidatie en vergelding.....		99
7.1 :	Koude, honger en stilte.....	99
7.2 :	Spanningen in het dorp	103
7.3 :	De dag van de liquidatie	106
7.4 :	De nasleep in Voorschoten.....	109
7.5 :	De kerk en de stilte	111
7.6 :	Esther's angst	114
7.7 :	Dreiging van razzia's.....	117
7.8 :	Morele strijd in huis	120
7.9 :	Bezetting van Klooster Bijdorp	122
Hoofdstuk 8 : Hoop en vergelding		126
8.1 :	De winter en lente van 1944	126
8.2 :	De invasie	128
8.3 :	De zomer van 1944.....	130
8.4 :	Het dorp in schok	132

8.5 :	De aanslag op Bouw.....	135
8.6 :	De vergelding.....	137
8.7 :	Dolle Dinsdag.....	139
8.8 :	Landing bij Arnhem	141
8.9 :	Het najaar van 1944.....	143
8.10 :	De raketten.....	145
8.11 :	Een raket in De Horsten.....	148
Hoofdstuk 9 : Laatste maanden bezetting		150
9.1 :	De hongerwinter	150
9.2 :	Bombardement De Vink	153
9.3 :	Verzet en angst.....	155
9.4 :	De voedseldropping	158
Hoofdstuk 10 : Mei 1945: Voorschoten bevrijd		161
10.1 :	De laatste dagen van spanning	161
10.2 :	5 mei: Capitulatie	166
10.3 :	De nacht van vertrek	170
10.4 :	Intocht van de bevrijders.....	173
10.5 :	De dagen erna.....	179
Hoofdstuk 11 : Dodenherdenking 2025		184
Hoofdstuk 12 : Nawoord en In Memoriam		187
12.1 :	In Memoriam.....	188
Hoofdstuk 13 : Bronnen en verantwoording		190
Hoofdstuk 14 : Leeswijzer.....		191

Hoofdstuk 1 : Voorwoord

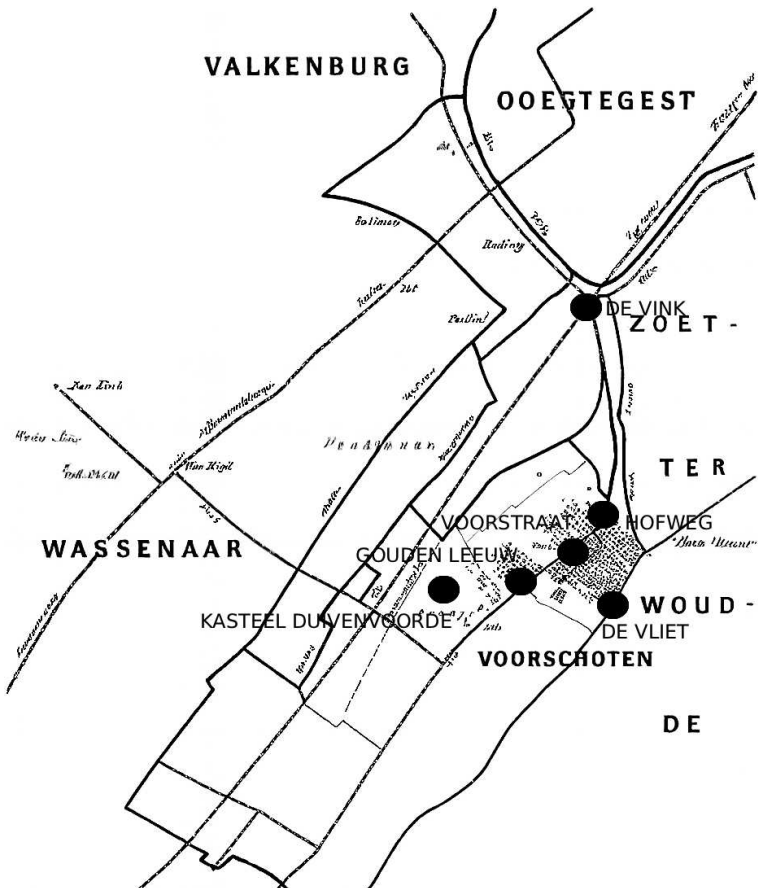
De oorlog lijkt soms ver weg, gevangen in jaartallen en cijfers. Maar achter die cijfers schuilen verhalen van mensen die hier echt leefden, in een dorp waar de oorlog diepe sporen naliet.

In dit boek vertel ik hun verhaal. Alles wat er gebeurt, bombardementen, aanslagen, de inval, de bezetting, de hongerwinter en de bevrijding, is gebaseerd op ware gebeurtenissen. Ze hebben zich echt afgespeeld in Voorschoten en omgeving. De hoofdpersonen die u hier ontmoet zijn door mij bedacht, maar hun leven, hun angsten en hun keuzes zijn verweven met de werkelijkheid van die tijd. De echte slachtoffers in Voorschoten hebben echter een plaats in dit boek gekregen, zodat ook hun namen en lot niet vergeten worden.

Dit is geen geschiedenisboek, maar een roman waarin de geschiedenis ademt. Een poging om de herinneringen levend te houden, zodat we nooit vergeten.

Marco den Boef

Hoofdstuk 2 : Plattegrond Voorschoten 1940

In dit boek worden verschillende locaties genoemd die zijn terug te vinden op deze kaart van omstreeks 1940. De toenmalige gemeentegrenzen wijken af van de indeling zoals wij die tegenwoordig kennen.

Hoofdstuk 3 : De laatste maanden vrede

3.1 : *Het gewone leven*

De zomer van 1939 hing als een gouden sluier over Voorschoten. De zon scheen fel op de Voorstraat, waar de geur van vers brood en rijpend fruit zich vermengde met het zachte geluid van duiven die opvlogen van de dakgoten. Kinderen renden achter elkaar aan, hun stemmen klonken helder tussen de gevels. Voor even leek het alsof de wereld niet groter was dan dit dorp, alsof buiten Voorschoten geen dreiging bestond.

Toch, wie langer keek, zag dat mensen soms nét iets te lang naar de kranten keken die in de etalages hingen.

Jan stond in zijn werkplaats, een kleine ruimte die rook naar hars en vers gezaagd hout. Het zaagsel dwarrelde in het zonlicht dat door de hoge ramen naar binnen viel. Zijn handen werkten in een vast ritme: meten, zagen, tikken met de hamer. Het geluid was hem even vertrouwd als zijn eigen ademhaling. Op de werkbank lag een kastdeur die hij voor een buurvrouw repareerde, de nerven van het hout glanzend onder zijn vingers.

“Papa!” De stem van Kees brak de stilte. De jongen stormde binnen, zijn wangen rood van de zon. “Kom je

straks mee naar de vijver? Ze hebben een vlot gebouwd!” Zijn ogen glommen, alsof het grootste avontuur ter wereld hem wachtte.

Jan glimlachte en legde zijn hamer neer. Hij liet zijn blik rusten op zijn zoon, elf jaar oud maar met een energie die hem soms ouder deed lijken. “Eerst dit afmaken, jongen. Dan kom ik kijken. Beloofd.”

Kees knikte driftig, al wist Jan dat geduld nooit zijn sterkste kant zou worden. De jongen draaide zich al om, sprong bijna terug de straat op, het leven tegemoet.

Binnen in de keuken stond Anna, haar schort omgebonden. Ze kneedde brood op de houten tafel. Haar handen bewogen stevig, maar met een vanzelfsprekende zorg die het deeg tot leven bracht. Naast haar zat Lien, negen jaar, haar gezichtje bedekt met een zweem van meel. Ze probeerde met kleine handjes hetzelfde te doen. “Zo goed, mama?” vroeg ze, haar blik ernstig. Anna lachte zacht. “Perfect, meisje. Je wordt nog beter dan ik.”

Op de vloer zat Wim, de jongste van vijf. Zijn houten blokjes lagen verspreid, kleine torens die steeds weer instortten. Elke keer lachte hij opnieuw, een lach die de

keuken vulde met een warmte die sterker was dan zonlicht.

Anna keek even naar haar kinderen, en dacht aan de stilte die ze soms voelde als ze over straat liep. Alsof het dorp wel lachte, maar onder de oppervlakte iets verzwegen. Ze duwde die gedachte weg. Nu telde alleen het deeg onder haar handen en het gegiechel van Lien.

Die middag liepen ze met z'n allen naar de vijver bij Kasteel Duivenvoorde. De weg voerde langs lanen met hoge bomen die hun schaduw royaal uitstrooiden over de aarde. Aan de rand van het park rook het naar gras en bloemen. Het was een plek die voor het gezin symbool stond voor vrijheid. 's Winters bonden ze er schaatsen onder, in de zomer dobberden kinderen er op kleine bootjes of wiebelende vlotten.

Kees rende vooruit en sprong op het vlot. Het hout kraakte gevaarlijk, maar zijn lach was luid. Lien waagde zich aarzelend achter hem aan en gilte toen ze bijna in het water gleed. Wim bleef op de kant, gooide steentjes die kringen trokken over het gladde oppervlak. Hij telde de rimpelingen met half fluisterende stem: "Een, twee, drie..."

Anna stond met Jan aan de oever. Ze keek naar haar kinderen en voelde haar hart warm worden. “Ze weten nog niets van de wereld,” zei ze zacht.

Jan sloeg zijn arm om haar heen. Zijn handen roken naar hout, zijn blik was vast. “Laat ze kind zijn. Zolang het kan.”

In de verte luidden de klokken van de Dorpskerk. Op het pad passeerden bekenden: een buurvrouw die een mand droeg met geplukte bramen, een oude man die groette met zijn pet in de hand. Er werd gelachen, er werden verhalen uitgewisseld. Maar soms viel er een stilte, alsof een onzichtbare schaduw kort over het dorp trok.

Jan zette 's avonds de radio aan, die kraakte, stemmen uit Den Haag stootten woorden over troepen en Hitler. Jan zette het apparaat zachter en draaide gedachteloos aan een schroefje op zijn werkbank. Anna keek niet op van haar naaiwerk, maar haar handen bewogen sneller.

“Alsof hij al in onze keuken zit,” zei ze plots.

Jan zweeg, legde het gereedschap neer en keek haar alleen even aan. Dat korte zwijgen woog zwaarder dan een geruststelling. Ze knikte, maar haar hand klemde zich steviger om de zijne. Buiten klonk de stilte van een warme zomernacht. Maar in die stilte lag iets dat zwaarder was dan de warmte, een onrust die langzaam groeide.

3.2 : *De dreiging groeit*

De zomer was voorbij. De dagen werden korter, de lucht vochtiger, en met de eerste regenbuien leek er een sluier over het dorp te vallen.

Waar de Voorstraat in juli nog gevuld was met vrolijke stemmen en spelende kinderen, klonk ze nu stiller. Mensen liepen sneller, hun jassen hoog gesloten, hun ogen vaak gericht op de grond. Toch bleven de kranten in de etalage trekken: koppen in dikke zwarte letters waar voorbijgangers langer bij bleven staan dan ze wilden toegeven.

Op een avond zat Jan met de kinderen bij het vuur. Het haardvuur knetterde zacht, terwijl buiten de regen tegen de ramen sloeg. Kees bladerde in een prentenboek dat al generaties in de familie was. Zijn vinger volgde de plaatjes alsof hij elk detail wilde opslaan.

Lien zat naast haar moeder met een bol wol. Ze probeerde te breien, maar haar steken waren te groot en de draad trok scheef. Anna verbeterde haar zachtjes, terwijl ze een glimlach verborg om het serieuze gezichtje van haar dochter. Wim sliep intussen op de schoot van zijn vader, zijn kleine handje om Jan's duim geklemd.

Uit de radio klonk het woord *Polen*, gevolgd door “oorlog verklaard”.

Lien keek vragend op. “Betekent dat er oorlog komt?”

Jan haalde diep adem, wilde de woorden inslikken.

Uiteindelijk trok hij haar op schoot. “Voor nu niet, meisje. Voor nu ben je veilig.”

Anna hoorde het: *voor nu*.

De dagen die volgden, werden gevuld met geruchten. In de winkel van de bakker hoorde Anna vrouwen fluisteren terwijl ze hun brood lieten wegen. “Ze zeggen dat er soldaten komen. Dat Nederland zich voorbereidt.”

“Onzin,” zei een ander snel. “Net als in de vorige oorlog. We blijven buiten schot. We zijn neutraal.”

Maar enkele weken later verschenen ze toch: de eerste soldaten in de omgeving. Jonge jongens, met helmen die te groot leken voor hun hoofden. Ze marcheerden door de straten, hun passen zwaar en onwennig. Sommigen sliepen in schuren, anderen vonden onderdak bij boerenfamilies die niet wisten of ze trots of bang moesten zijn.

Kees stond langs de weg toen een groep voorbijtrok. Hij keek vol bewondering naar hun geweren, de leren riemen over hun schouders, het ritme van hun laarzen. “Papa,” zei hij die avond, zijn ogen groot, “denk je dat ik ook soldaat kan worden?”

Jan legde een hand op zijn schouder en keek hem ernstig aan. “Jij blijft kind, jongen. Zolang ik leef, blijf jij kind.” Hij zei het met overtuiging, maar voelde hoe zwaar die belofte was.

Het nieuws van nieuwe maatregelen verspreidde zich snel. Bij de boerderij van een kennis hoorde Jan dat er grachten werden uitgegraven en stellingen gebouwd in de buurt van Wassenaar en Valkenburg. Het landschap veranderde langzaam, alsof de aarde zelf zich voorbereidde op strijd.

De sfeer in het dorp kantelde. Anna merkte dat de gesprekken bij de pomp korter werden. Mensen hielden hun woorden in, keken vaker om zich heen, alsof de muren oren hadden. Toch bleef er een soort hardnekkige hoop hangen, een geloof dat Nederland veilig zou blijven. “Net als in veertien,” zei men, verwijzend naar de vorige oorlog. Maar in hun ogen lag twijfel.

Op een zondagmiddag, toen de kinderen weer bij de vijver speelden, stonden Jan en Anna zwijgend naast elkaar. De wind joeg koud over het water, de bladeren vielen in rode en gouden spiralen omlaag.

“Ze weten niets,” fluisterde Anna, terwijl ze naar de spelende kinderen keek. “Ze voelen alleen de kou en de wind.”

Jan knikte. “En dat moet zo blijven. Tot we niet meer kunnen.”

Die avond zat Jan in zijn werkplaats. Het hout onder zijn handen voelde koud, de geur van hars kon de onrust niet verdrijven. Buiten huilde de wind door de bomen, alsof ook de natuur zich voorbereidde.

Het dorp ademde trager, voorzichtiger. De herfst had kleuren gebracht – rood, goud, bruin – maar onder die pracht lag een dreiging die niet meer wegging.

3.3 : *De laatste koude vrede*

De winter viel vroeg dat jaar. Al in november bedekte rijp de velden en vormde zich een dunne ijslaag op de sloten rond het dorp. De lucht rook naar houtvuur en kolen.

Overdag hoorde men het tikken van klompen op de bevroren straatstenen, 's avonds vulde rook de lucht als een grijze deken boven de daken.

Voor de kinderen was het een feest. Toen Jan op een zaterdag de oude schaatsen uit de kast haalde, sprong Kees overeind alsof het een schat betrof. "Echt, mogen we?" Zijn ogen fonkelden.

Lien klapte in haar handen. "Ik ga sneller dan jij!" riep ze, al wist iedereen dat ze na drie meter waarschijnlijk zou vallen.

Wim keek met grote ogen naar de glimmende ijzers. Hij stak zijn voet naar voren, alsof hij verwachtte dat er meteen een schaats aan zou verschijnen.

De vijver bij Kasteel Duivenvoorde werd al snel een verzamelplaats voor het hele dorp. Kinderen gleden gierend over het ijs, hun wangen rood van kou. Moeders wikkelden sjaals strakker om hun nekken, vaders tikten met hun voeten op de grond om warm te blijven. Het

kraken van het ijs mengde zich met het gelach. Voor een ogenblik leek de wereld zorgeloos.

Kees schoot vooruit, zijn armen wijd gespreid om in balans te blijven. “Kijk, papa!” riep hij trots. Jan glimlachte, maar bleef dicht bij de kant. Lien viel met een plof op haar knieën en begon te lachen, ondanks de pijn. Anna hielp haar overeind en wreef haar handen warm in de hare. Wim zat op een houten bankje met een dikke muts over zijn oren. Hij klapte in zijn handen bij elke misstap van zijn broer of zus.

Even leek er geen oorlog, geen dreiging. Alleen het ijs, de kou en de vrijheid van beweging.

“Laat ze dit onthouden,” fluisterde Jan, terwijl hij naast Anna stond. “Dit is vrijheid.”

Anna knikte, maar in haar ogen lag een schaduw die niet door het winterlicht werd verdreven.

's Avonds, thuis bij het vuur, kwam de werkelijkheid weer terug. De radio kraakte, bracht stemmen die spraken over gevechten in verre landen. Over de Noordzee waar schepen tot zinken werden gebracht. Hitler's stem klonk soms rechtstreeks in nieuwsberichten uit de ether: zwaar, dwingend, onontkoombaar. Jan zette het volume zachter zodra die stem begon.

“Hij klinkt alsof hij ons al in handen heeft,” fluisterde Anna.